

Frisinnade landsföreningens valprogram 1920.

Sveriges frisinnade

ha under världskrisen utformat sina gamla grundsatser i ett program för fred och lagbunden folkfrihet, rättvisa och samhällssolidaritet. Programmet har fullföljts av den regering, som haft ledningen av landets öden från 1917 års val till år 1920. Partiet vågar efter detta skede av frisinnad politik visa på vad därmed utträttats för land och folk.

Sverige har behållit freden, det har hävdat sin vänskapliga ställning och sina ekonomiska förbindelser gent emot de båda stridande maktgrupperna, och det har beseglat sin fredspolitik genom att ingå i det Nationernas förbund, som äntligen bildats för att bättre än förr trygga fred och samförstånd mellan folken. Folkfrihet och folklig självstyrelse ha segrande slagit igenom med de stora demokratiska författningsreformerna. Den lagbundna ordningen har bevarats orubbad under alla skakning ar runt omkring oss. Rättvisa och samhällssolidaritet ha förts framåt genom omfattande reformer, främst inom allmän och social lagstiftning samt olika områden av undervisningsväsendet. De statliga regleringsåtgärder inom näringsliv och folkförsörjning, dom under den svåraste kristiden blevo nödvändiga, äro avvecklade fullständigare än i kanske något annat europeiskt land. Intet land har lyckligare genomgått världskrigets sista och hårdaste provotid.

Nu uppväxa i krigets spår nya svåra frågor, yttre och inre. Nationernas förbund kom till med en ofullkomlig organisation, dess uppgifter försvaras av slitningar vid fredsvillkorens genomförande samt av fortsatta strider i Östern och det har mött öppet motstånd från olika håll inom vårt eget land. Hela världens ekonomiska liv kämpar med de våldsamma rubbningar, som kriget medfört. Klassmotsatser och klasspolitiska intressen vilja tränga sig fram överallt även hos oss.

Det gäller för vårt folk att i denna upprörda tid med lugn besinning välja sin väg. Vårt svenska samhälle får icke utlämnas åt sådana omogna omstöpningar, som nu visa sina verkningar i vissa av Europas revolutionerande länder. Det får lika litet hemfalla åt reaktionära lockelser eller omedgörlig motsträvighet mot rättmätiga reformkrav Sverige har haft erfarenhet nog av vådorna i en sådan politik, både utåt och inåt, och alla tendenser i den riktningen måste avvisas genom de sista svåra krisåren: fredens och den lagbundna frihetens, rättvisans och samhälls solidaritetens väg.

De frisinnade vilja att arbetet för freden skall fullföljas De vilja att Sverige så långt det förmår skall verka för utveckling av Nationernas förbund till en verklig organisation för fredens bevarande och rättens höghet över det väpnade våldet samt att det skall motarbeta varje försök att utnyttja förbundet för maktpolitiska syften.

De frisinnade vilja i uppfostran och undervisning bekämpa krigets anda och hela den smitta av våld och förvildning som spritt sig i alla samhällen.

De frisinnade vilja, att den svenska demokrati, som nu är grundad i vår författning, skall fostras till medborgerlig insikt och ansvarskänsla och till djupare delaktighet i de andliga värden, som äro kärnan i all kultur. Endast en verklig upplyst demokrati, som fullt känner sitt ansvar vid maktens utövning, kan skapa fred och samhällslycka.

De frisinnade anse, att klasspolitik och klassintressen icke få taga makten inom samhället. Över klassintressenas solidaritet måste stå solidariteten med samhällets högre intressen och samhörigheten med fosterandet.

De frisinnade se i arbete och sparsamhet, personlig företagsamhet och enskild äganderätt grundvalar för all ekonomisk utveckling. För Sverige liksom för alla länder är det en av tidens stora uppgifter att främja och uppdruva produktionen, och en omistlig kraft härtill är den enskildes självverksamhet för uppehälle och välstånd. Men den ekonomiska friheten får icke missbrukas till exploatering av de svaga i samhället eller överskrida gränsen för samhällets gemensamma intressen. Där samhällelig rättskänsla eller hänsyn till allmänt väl det kräver, där bör staten gripa in genom kontroll, reglering eller egen verksamhet. Till demokratiens fostran hör ekonomisk upplysning om produktionens, handelns och penningväsendets stora

frågor.

De frisinna vilja fullfölja den sociala nydaningen, icke genom förhastade ingrepp i samhällets organiska liv, men genom att verka för att i möjligaste mån likvärdiga yttre förutsättningar beredas åt alla medborgare att nå den plats, som var och en förmår fylla, genom att förena alla krafter till inbördes hjälp och stödja alla som själva sträva till en ljusare och tryggare tillvaro. Samhället måste därvid kräva, att dess arbete för social rättvisa verksamt underhjälpes av medborgarnas egen strävan för personlig utbildning och duglighet. Vägen till försoning mellan arbetsgivares och arbetares intressen bör sökas i sådana åtgärder, som komma båda att känna sin samhörighet i det gemensamma arbetet.

Med dessa grundsatser vill Sveriges frisinna parti fullfölja sitt arbete för den nya tid som växer fram. Partiets lösen är alltjämt: en beslutsam och vidsynt framstegspolitik på den lagliga ordningens fasta grund. Det vänder sig, nu som förr, icke till någon särskild samhällsklass. Det vädjar till alla medborgare; män och kvinnor, att samlas i samfällt arbete för att övervinna klassmotsatserna, för allas rätt och för det gemensamma fosterlandets bästa.

Sverige bör orubbligt fullfölja en fredlig och öppen utrikespolitik. Riksdagens kontroll och medverkan i viktiga utrikesfrågor genomföres enligt det vilande grundlagsförslaget. Samarbetet med de skandinaviska folken fortsättes och utvecklas. Förbindelserna med våra landsmän i främmande länder bör stärkas.

De frisinnades krav på rustningsbördornas nedbringande i samband med den nya internationella rättsordningen har medfört betydelsefulla resultat. Betydande inskränkningar i värnpliktsövningarna och de militära anslagen äro genomförda. Revisionen av försvarsväsendet bör planmässigt och skyndsamt slutföras enligt den grundsats som Nationernas förbund uppställt för alla sina medlemmar, nämligen att rustningarna skola begränsas "till den lägsta grad, som är förenlig med den nationella säkerheten och med internationella förpliktelsers genomdrivande genom samfällda tvångsåtgärder" (förbundsakten art. 8). Det är av vikt att snarast möjligt undanröja den ovisshet, som råder inom försvarsväsendet.

Den stora författningsreformen skall slutgiltigt antagas. Kravet på öppen omröstning i riksdagen, som än en gång fallit, måste genomdrivas. Frågan om allmän folkomröstning i vissa begränsade fall upptages till utredning. Den folkliga självstyrelsen på parlamentarisk grund värnas och befestes.

Valsättet vid politiska och kommunala val revideras så, att bättre garantier än hittills skapas för en representation, som uttrycker valmännens vilja.

Kvinnornas likställighet med männen bör förverkligas på områden, där detta ännu icke skett. Återstående hinder för kvinnors tillträde till statstjänster bör undanröjas och rättvisa beredas åt det kvinnliga arbetet i fråga om löne- och arbetsvillkor. De orättvisor, som nu förefinnas i fråga om folkpensioneringen för kvinnorna, bör avlägsnas.

Uppfostran och undervisning äro ett livsintresse för frisinnad åskådning. Folkskolan bör utvecklas och bli bottenskola. Staten bör i samma utsträckning sölja för den manliga och den kvinnliga ungdomens utbildning och hela undervisningsväsendet så organiseras, att var och en kan få tillfälle till teoretisk eller praktisk utbildning efter sin begåvning. Kvinnornas utbildning för hemmets uppgifter bör tillgodoses. Det är angeläget att åt den vetenskapliga forskningen bereda arbetsvillkor, som motsvara dess ledande uppgift inom kulturlivet.

Samhället måste i högre grad än hittills medverka till skapande av goda hem, som äro förutsättningen för barnens fostran och vård samt folkets lyckliga framtid. En förbättrad barnavårdslagstiftning är behöblig; brister föräldrarnas förmåga eller vilja måste samhället träda till för att förekomma, att barn utsättes för undernäring eller vanvård.

Näringslivets sunda och kraftiga utveckling kräver statsmakternas oavlåtliga omsorger, men också frihet från varje onödigt statstväng.

Det nya departementet för handel, industri och sjöfart bör inrikta sitt arbete på praktisk samverkan med näringslivets fria självverksamhet, utan byråkratisk formalism, och särskilt på tillvaratagande av Sveriges intressen under de nya förhållandena på världsmarknaden i fråga om export, import och transitohandel. Kredit- och penningväsendet måste ledas så, att samhällsnyttig produktion och lojal handel främjas, men osund spekulering och jobberi bekämpas. Det överhandtagande lotterispelet bör begränsas.

Hantverk och småindustri böra verksamt stödjas, så att de med framgång kunna hävda sin plats; kraftiga åtgärder vidtagas för utveckling av både storsjö- och insjöfiske, för underlättande av fiskhandeln och för bevarande av en självständig fiskarbefolkning; en rationell skogsvård främjas, till skyddande och förkovran av skogstillgången.

Jordbrukets bestånd på den fulla äganderättens grund och dess utveckling i riktning mot vårt folks självförsörjning är för de frisinna en kärnpunkt i svensk näringspolitik.

Den självständiga bondeklassen måste bevaras och stärkas. Förbudet för bolag att förvärva jord bör utsträckas till alla landsdelar, där sådant påkallas för att vidmakthålla den själfägande bondebefolkningen. Småbruksrörelse och egnahemsbildning kräva kraftigare statsåtgärder, bl.a. ökade anslag och höjda lånebelopp, så att verkligt besuttna jordbruk kunna bildas. Upphävandet av fideikommiss för jordegendom måste påskyndas. Där storjordbruket visar sig icke kunna på tillfredställande sätt fylla sin produktiva uppgift, böra lämpliga åtgärder vidtagas för att möjliggöra styckning och försäljning till hemmans- och småbruk.

Friköp av arrendegårdar och torp, som ej äro nödvändiga för huvudgården, böra främjas genom lagstiftning och statsunderstöd, så snart hållbara förslag härför bli utarbetade. En social arrendelagstiftning för södra och mellersta Sverige, med tillvaratagande av såväl brukarnas som jordägarnas intressen, bör snarast möjligt genomföras. Försäljning och upplåtelse av statsjord bör fortgå, åtgärder vidtagas för att möjliggöra sådan försäljning och upplåtelse även av ecklesiastisk boställsjord samt garantier skapas för att ändamålet med de nya jordbrukslägenheterna tryggas. Norrlands kolonisation bör särskilt främjas genom samfärdsmedlens utveckling samt planmässig upplåtelse till nybyggen på villkor som trygga nybyggarens rättmätiga intressen. Kronoåbors och kronotorparens rätt värnas och lagfästas.

Staten bör planmässigt stödja och uppmuntra rationell jordbruksdrift, motarbeta vanhävd av jorden, främja sådana anstalter för avsättningen av jordbrukets produkter, att dessa icke oskäligt fördyras i mellanhandeln till men för både producenter och konsumenter, verksamt befördra föreningsverksamheten för jordbruksändamål samt med största möjliga skyndsamt fullfölja arbetet för elektrifiering på landsbygden.

Jordbrukets arbetarfråga kräver allvarlig uppmärksamhet. Det är av största vikt att lugna och goda arbetsförhållanden inom jordbruket tryggas. Den föråldrade tjänstehjonsstadgan bör snarast ersättas med en tidsenlig lagstiftning; jordbruksarbetarnas levnadsvillkor måste även i övrigt förbättras och ökade möjligheter åt dem beredas att förvärva egen jord.

Sveriges jordbrukare ha den största möjligheten att hävda sin ställning i samhället och varaktigt gagna jordbrukets intressen, om de icke politiskt avsöndra sig till ett ensidigt klassparti, utan nu som förr ge sin anslutning till ett allsidigt reformarbete.

Det sociala reformarbetet måste oavslutligt fortgå och inriktas på väl övervägda praktiska mål.

Bostadsnödens avhjälpande är här en av de främsta uppgifterna. Statens åtgärder för att uppmuntra byggnadsverksamheten måste med kraft fullföljas. Därvid bör iakttas, att vägen beredes för återupptagande snarast möjligt av den enskilda bostadsproduktionen samt att ordnade förhållanden och respekt för ingångna avtal återinföras inom byggnadsfacket.

Frågan om obligatorisk sjukförsäkring och moderskapsförsäkring bör lösas efter noggrann prövning av försäkringens lämpliga omfattning och ställas till det frivilliga sjukkasseväsendet samt åtgärder vidtagas för en enhetlig, förenklad och förbilligad organisation av hela den svenska socialförsäkringen. Folkpensioneringen bör utvecklas, så att den bättre motsvarar sitt viktiga syfte.

Arbetslöshet bör främst motverkas genom uppmuntran till självhjälp, tillvaratagande av förefintliga arbetstillfällen och vid behov beredande av särskilt arbete. Försäkringen mot oförvållad arbetslöshet ordnas med hänsyn härtill.

Den nu genomförda provisoriska lagstiftningen om arbetstidens begränsning är en försökslagstiftning. De svårigheter, som i vissa fall redan framträtt i fråga om möjligheten att med tillbörlig smidighet anpassa lagens tillämpning efter det praktiska livets krav, böra omedelbart avhjälpas, i enlighet med riksdagens därom gjorda framställning.

Det stora problemet om samverkan mellan arbetsgivare och arbetare inom industrien bör upptagas till undersökning i syfte att, med fasthållande av arbetsgivares rätt att utöva ledningen, bereda arbetarna behörigt medinflytande på arbetsförhållandena, giva dem inblick i de ekonomiska villkoren för produktionens utveckling, tillvarataga deras insikt och erfarenhet samt sålunda befördra en verklig intressegemenskap inom företagen.

Kampen mot det åter stegrade rusdrycksbruket måste oavslått fullföljas. Målet är allmän folknykterhet. Om vägarna till detta mål äro meningarna inom det frisinna partiet - liksom inom alla partier - delade. Många hålla före, att ett verkligt bestående resultat icke kan vinnas utan att en fullständig förbudslagstiftning genomföres. Andra inom partiet anse, att ett väl organiserat restriktions- och kontrollsystem, på grundval av nu gällande lag, är att föredraga. Men alla äro eniga därom att det i denna fråga är angeläget att utröna, om kravet på förbud stödes av en opinion, som erbjuder betryggande garanti för lagstiftning i detta syfte. På grund härav förorda de frisinna, att åtgärder vidtagas för att möjliggöra en allmän folkomröstning rörande denna fråga senast år 1922. .

Under avvaktan härpå bör restriktionslagstiftningen verksamt tillämpas. Den fördärliga lönnbränningen och hela den trafik, som därmed sammanhänger, bör till det yttersta bekämpas, om så behöves med ytterligare straffskärpningar mot dess utövare.

Effektiva åtgärder böra ofördröjligen vidtagas för kontroll över trustväsendet, verksamt övervakande av sådana företag, som nått en faktisk monopolställning, och förebyggande genom statens mellankomst av skäligen prisbildning.

Staten bör tillse, att bankernas maktkoncentration begränsas och att deras finansiella maktställning icke missbrukas.

De alltjämt stegrade statsutgifterna mana till strängaste sparsamhet och skärpt kontroll över medlens användning.

Statsförvaltningens ständiga tillväxt måste begränsas och ett planmässigt arbete upptagas för enklare förvaltningsformer, så mycket mera som det är nödvändigt att så långt möjligt bereda statsavlönade befattningshavare en löneställning, som motsvarar förändringarna i penningvärdet.

De tyngande skatterna nödvändiggöra den största varsamhet vid skattebördans avvägning och noggrant hänsynstagande till vars och ens förmåga samt olika näringsgrenars bärkraft. Fortsatt uppmärksamhet bör ägnas åt att skattskyldigheten regleras med hänsyn till storleken av den skattdragandes familj och att, där man och hustru båda ha inkomst av arbete, äkta makar icke bli hårdare beskattade än ogifta.

Den provisoriska reform av kommunernas skatteväsende, som nu under kraftig insats från de frisinna genomförts, innebär en mycket väsentlig förbättring. Arbetet på den definitiva kommunala skattereformen bör omedelbart återupptagas enligt riksdagens skrivelse härom, med utgångspunkt från en effektiv och grundlig modernisering av taxeringsväsendet. Den gamla frågan om lättande av de särskilt skattetyngda kommunernas bördor måste härvid lösas, och i samband därmed böra i skäligen omfattning på staten eller på andra större områden överföras sådana utgifter, som nu åligger kommunerna för statsändamål, såsom skolväsen, vägunderhåll och fattigvård.

För sista gången gå Sveriges valmän att rösta efter nu gällande grundlag. Vid nästa val skall

författningsreformen vara genomförd och svenska män och kvinnor äga samma rösträtt utan hindrande streck. Vi stå inför övergången till den fullt genomförda svenska demokratien.

Må varje valman betänka, vad hans röst betyder i en sådan tid.

Starka krafter äro i rörelse för att leda den nya demokratien in i förbittrade strider mellan motsatta ytterlighetspartier och oförenliga klassintressen. Det bleve ofärd för landet, om så finge ske. Sverige behöver arbetsfred och arbetsvilja. Det behöver tillmötesgående och samarbete mellan olika meningar, hur starkt de än må stå emot varandra. Det behöver en övertygad och handlingskraftig politik för ordning och framsteg, en politik, som oryggligt håller fast vid det fäderneärvda samhällets fasta grund och på samma gång vill en orädd utveckling efter den nya tidens rättmätiga krav.

Sveriges frisinnade ha alltid strävat för dessa mål. För dem går partiet till val också nu. Må alla som känna och förstå, hur allvarligt och avgörande tidsläget är, förena sina krafter om att stödja de frisinnades strävan att föra vårt land lugnt och lyckligt igenom denna brytningstid.

Till val med de frisinnade

för fred och rätt i världen, för samhällsfred och lugn utveckling i vårt eget land;

för laglig ordning och beslutsamt framstegsarbete;

för kvinnornas rätt i samhället, förbättrad undervisning och utsträckt omvårdnad om hemmen och barnen;

för näringslivets allsidiga förkovran och pärskilt jordbrukets stärkande;

för statens kontroll över trustar och monopolföretag, men frihet åt all samhällsnyttig företagsamhet;

för sparsamhet med statens medel och rättvisa i beskattningen både i stat och kommun;

för sociala reformer och verklig folknykterhet.

TILL VAL MED DE FRISINNADE: